

การ

ศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกของครูปฐมวัยสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลกเขต 1

ภริตา สีขาว^{1*}

เกสร กอกอง²

รับบทความ: 6 พฤษภาคม 2568 แก้ไขบทความ: 22 พฤษภาคม 2568 ตอรับบทความ: 24 พฤษภาคม 2568

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกของครูปฐมวัยในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 และ 2) ศึกษาแนวทางการแก้ปัญหาการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกของครูปฐมวัยในสังกัดเดียวกัน เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูระดับปฐมวัยสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลกเขต 1 ที่จัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกในปีการศึกษา 2567 จำนวน 176 คน ซึ่งได้จากการสุ่มแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก การดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ การขออนุญาตเก็บข้อมูล การประสานงานกับหน่วยงานต้นสังกัด การตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล และการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาในการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับด้านที่มีค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านการประเมินผลการเรียนรู้ ด้านการวางแผนการจัดการเรียนรู้ และด้านความรู้ของครูผู้สอน สำหรับแนวทางการแก้ปัญหา พบว่า ควรพัฒนาครูให้มีความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักการ วิธีการ และบทบาทของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ออกแบบกิจกรรมที่สอดคล้องกับความแตกต่างของผู้เรียน โดยยึดหลักเด็กเป็นศูนย์กลาง ส่งเสริมการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง และจัดการประเมินผลอย่างรอบด้านเพื่อสะท้อนพัฒนาการของผู้เรียนอย่างแท้จริง อันจะนำไปสู่การพัฒนาอย่างสมดุลทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก ครูปฐมวัย สภาพปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหา เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1

¹⁻² สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

* อีเมล: pirada.s@psru.ac.th

A Study of Conditions Problems and Solutions in Organizing Active Learning in School Under Phitsanulok Primary Educational Service Area Office 1

Pirada Seekaow ^{1*}
Kasorn Kokong ²

Abstract

This research aimed (1) to investigate the problems in implementing active learning among early childhood teachers under the Phitsanulok Primary Educational Service Area Office 1, and (2) to explore potential solutions to these problems. The study employed a survey research design with a sample of 176 early childhood teachers practicing active learning in the academic year 2024, selected through simple random sampling. The research instrument was a questionnaire focusing on issues related to active learning implementation. The research process involved four main steps: obtaining permission for data collection, coordinating with relevant agencies, verifying data completeness, and conducting data analysis and synthesis. The results revealed that the overall level of problems in implementing active learning was high. The most problematic areas, in descending order of average score, were learning activity organization, learning assessment, instructional planning, and teachers' knowledge. Suggested solutions included enhancing teachers' understanding of the principles, methods, and roles involved in active learning, designing activities that address individual differences based on a child-centered approach, promoting experiential learning, and conducting comprehensive assessments that genuinely reflect learners' development ultimately leading to balanced growth in knowledge, skills, and desirable characteristics.

Keywords: Proactive Learning Management, Early Childhood Educators, Challenges And Solutions, Phitsanulok Primary Education Service Area Office 1

¹⁻² Department of Curriculum and Instruction, Faculty of Education, Pibulsongkram Rajabhat University

* Email: pirada.s@psru.ac.th

บทนำ

ปัจจุบันโลกกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการศึกษา ซึ่งได้รับอิทธิพลจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างต่อเนื่อง การจัดการศึกษาจึงต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทใหม่นี้ โดยเน้นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ ตามแนวทางของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการเปลี่ยนบทบาทของครูจากผู้ถ่ายทอดความรู้ มาเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ทั้งนี้ แนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางจึงกลายเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้เติบโตตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพในทุกด้าน

ในระดับการศึกษาปฐมวัย หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ได้รับการพัฒนาขึ้นเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว โดยมุ่งเน้นการเตรียมความพร้อมผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 ผ่านการส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยจึงควรมุ่งเน้นให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติจริง กระตุ้นให้เกิดความอยากรู้อยากเห็น และเปิดโอกาสให้เรียนรู้ผ่านการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมโดยรอบ ซึ่ง “การเรียนรู้แบบเชิงรุก” หรือ Active Learning นับเป็นแนวทางสำคัญที่สามารถตอบโจทย์ดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะช่วยส่งเสริมให้เด็กเกิดกระบวนการคิดขั้นสูง การสื่อสารการทำงานร่วมกับผู้อื่น และการเรียนรู้ด้วยตนเอง

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกจะมีข้อดีมากมาย แต่ในการปฏิบัติจริงยังคงพบข้อจำกัด เช่น ความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนของครูเกี่ยวกับบทบาทของตนเอง การดูแลนักเรียนได้ไม่ทั่วถึงในชั้นเรียนที่มีนักเรียนจำนวนมาก และความยากในการประเมินความถูกต้องของข้อมูลที่ผู้เรียนค้นคว้าเอง ปัญหาเหล่านี้ส่งผลต่อคุณภาพการจัดการเรียนรู้และพัฒนาการของผู้เรียนในระยะยาว

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการแก้ไขการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกของครูปฐมวัยในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 โดยมุ่งหวังให้ผลการวิจัยนี้เป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของครู ส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียน และขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาให้สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกของครูปฐมวัยในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลกเขต 1
2. เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ปัญหการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกของครูปฐมวัยในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลกเขต 1

วรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. การจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก (Active Learning Management)

ศจิติพิทย์ ตาลพันธ์และคณะ (2566) และสุริยนต์ กัลยาณี (2566) มีความเห็นสอดคล้องกันว่าการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเป็นแนวทางที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีบทบาทอย่างกระตือรือร้นในการเรียนรู้ โดยเน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ คิด ตัดสินใจ และมีปฏิสัมพันธ์ผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การฟัง พูด อ่าน เขียน และการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ครูจึงมีบทบาทสำคัญในการออกแบบและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อส่งเสริมการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง พัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. หลักการของการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก

พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และเพียววาร์ ยินดีสุข (2563) และศจิติพิทย์ ตาลพันธ์ และคณะ (2566) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุกเป็นแนวทางที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนในการปฏิบัติกิจกรรม เช่น การอ่าน การสืบค้น การอภิปราย การสรุป และการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งช่วยพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง ได้แก่ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การประเมินค่า และการแก้ปัญหา พร้อมทั้งส่งเสริมคุณธรรม เจตคติ ความรับผิดชอบ และการเรียนรู้แบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนกำหนดทิศทางการเรียนรู้ของตนเองและร่วมมือกันทำงานเป็นทีมอย่างมีพลัง นอกจากนี้ยังสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่มีชีวิตชีวาและตื่นตัว ซึ่งช่วยกระตุ้นความกระตือรือร้นในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง อีกทั้งการเรียนรู้เชิงรุกยังส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีคุณค่าและยั่งยืน โดยเน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง พัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง การปรับตัวในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นต่อการใช้ชีวิต เช่น การคิดเชิงวิพากษ์ การตัดสินใจ และการทำงานร่วมกับผู้อื่น ซึ่งจะช่วยเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนสามารถรับมือกับความท้าทายในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

3. ลักษณะของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

พุดิตาพร ใจดี (2565) ได้กล่าวถึงลักษณะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกว่าเป็นกระบวนการการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของเด็กในทุกขั้นตอนของการเรียนรู้ โดยเด็กจะมีบทบาทสำคัญในการสร้างองค์ความรู้และการจัดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งมักจะลดบทบาทของครูในการสอนโดยตรงและเพิ่มบทบาทของเด็กในการกระทำหรือคิดวิเคราะห์ด้วยตนเอง ลักษณะของกิจกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ประกอบด้วย การเปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนร่วมในการสร้างองค์ความรู้ การพัฒนาศักยภาพทางสมองและทักษะการคิดที่สูงขึ้น การสร้างปฏิสัมพันธ์และการร่วมมือในการเรียนรู้ และการบูรณาการข้อมูลและเชื่อมโยงกับสภาพแวดล้อมใกล้ตัว นอกจากนี้ ศจิติพิทย์ ตาลพันธ์และคณะ (2566) สรุปลักษณะของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกว่าเป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของเด็กในกระบวนการเรียนรู้อย่างสูงสุด โดยเด็กจะมีบทบาทสำคัญในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองผ่านการกระตุ้นให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติและมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งเสริม

ทักษะการคิดขั้นสูงและการค้นหาคำตอบด้วยตัวเอง การเรียนรู้เชิงรุกยังเน้นการให้เด็กมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ ตั้งแต่การวางแผน การลงมือปฏิบัติ การสะท้อนผลการเรียนรู้ จนถึงการสรุปและประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตัวเอง โดยครูจะทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ส่งเสริมการแสวงหาความรู้และทักษะการคิดขั้นสูง พร้อมทั้งกระตุ้นให้เด็กมีการทำงานร่วมกับผู้อื่นในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การอภิปรายและการร่วมมือในการทำงานกลุ่ม

4. รูปแบบของการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก

ภุรี วงศ์วีเชียร และประวีณา เอี่ยมยี่สุน (2564) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้อย่างมีความหมาย โดยการลงมือปฏิบัติ การคิดวิเคราะห์ และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย ซึ่งประกอบด้วยการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น การเรียนรู้ด้วยตนเอง การทำงานร่วมกับผู้อื่น การนำเสนอผลงาน การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และการให้คำแนะนำเพื่อพัฒนาทักษะต่าง ๆ โดยครูจะทำหน้าที่เป็นผู้สนับสนุนในการเรียนรู้ ศิริมา ปุรินทรภิบาล และเกศินี ชัยศรี (2567) นำเสนอเทคนิคการเรียนรู้หลายรูปแบบ เช่น การเรียนรู้แบบแลกเปลี่ยนความคิด (Think-Pair-Share), การเรียนรู้แบบร่วมมือ (Collaborative Learning), และการเรียนรู้ผ่านโครงงาน (Project-Based Learning) เพื่อส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ การทำงานร่วมกัน และการสะท้อนความคิด ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการคิดและการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ

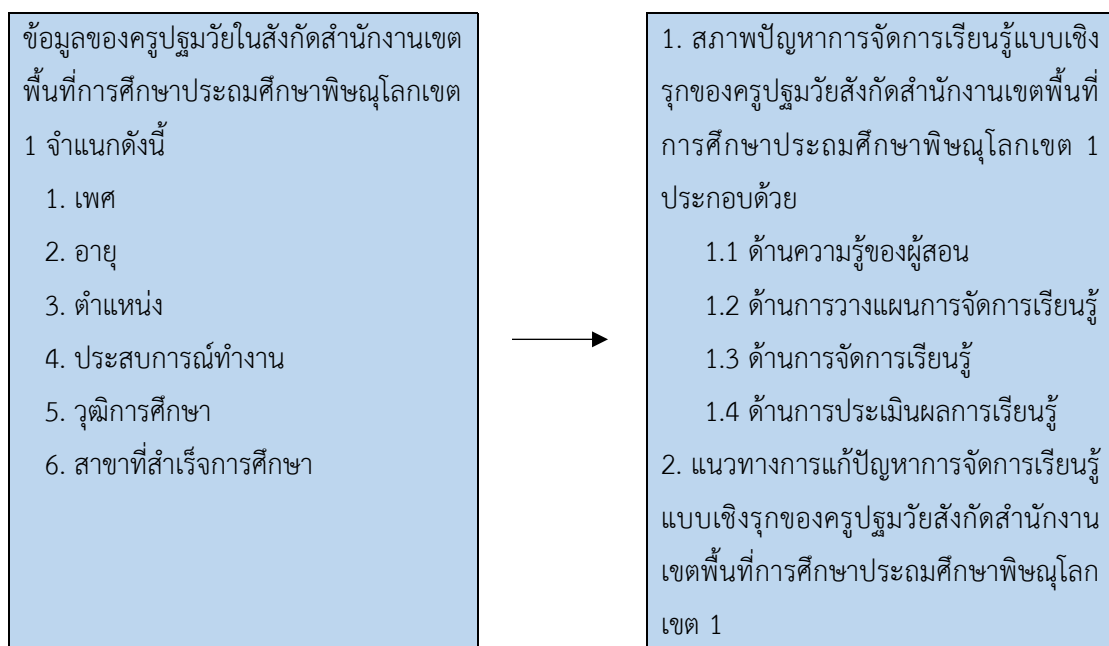
5. การวัดและการประเมินผลของการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก

ระย้า คงขาว (2566) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลในการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกว่า การประเมินไม่ใช่เพียงกระบวนการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนเท่านั้น แต่ยังเป็นกลไกสำคัญในการให้ข้อมูลป้อนกลับแก่ผู้เรียนและครู ซึ่งช่วยในการพัฒนาและปรับปรุงการเรียนรู้ของนักเรียนและการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ของครู การประเมินควรมีความหลากหลายทั้งในด้านเทคนิค วิธีการ และเครื่องมือ โดยควรมุ่งเน้นการประเมินที่ส่งเสริมกระบวนการคิดขั้นสูงและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ อย่างแท้จริง รวมถึงการใช้เกณฑ์การประเมินที่ชัดเจนและโปร่งใส การประเมินในลักษณะนี้จะช่วยสนับสนุนการบรรลุเป้าหมายทางการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะที่ บงกชรัตน์ ภูวนานาและคณะ (2566) ได้เสนอว่า การวัดและประเมินผลในกระบวนการ Active Learning (AL) จะช่วยให้ครูและผู้เรียนสามารถสะท้อนผลและปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ โดยการวัดผลใช้ "สาระสำคัญ" เป็นตัวชี้วัดหลัก เพื่อประเมินความเข้าใจของผู้เรียนและปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้ให้ดียิ่งขึ้น รวมถึงการใช้แบบสำรวจความพึงพอใจ (Satisfaction Survey) เพื่อให้ข้อมูลในการปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ให้ตรงตามความต้องการของผู้เรียน

กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก ซึ่งเน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการลงมือปฏิบัติ การคิดวิเคราะห์ และการสร้างปฏิสัมพันธ์ เพื่อพัฒนาทักษะรอบด้านของเด็กปฐมวัยอย่างสมดุล กรอบแนวคิดประกอบด้วย 4 ด้านหลัก ได้แก่ 1) ความรู้ของครูเกี่ยวกับแนวทางและหลักการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก 2) การวางแผนการจัดการเรียนรู้โดยยึดหลักสูตรปฐมวัยและความหลากหลายของผู้เรียน 3) การจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับพัฒนาการและความสนใจของเด็ก โดยเน้นการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริง และ 4) การประเมินผลที่หลากหลายและเหมาะสมกับพัฒนาการของเด็ก นอกจากนี้ยังพิจารณาการพัฒนาวิชาชีพครูผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการและการนิเทศติดตาม เพื่อส่งเสริมศักยภาพครูในการนำแนวทางเชิงรุกไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนในบริบทของสถานศึกษา

กรอบแนวคิดนี้ช่วยวิเคราะห์ทั้งสภาพปัญหาและแนวทางแก้ไขในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูปฐมวัย เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้และตอบสนองความต้องการของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 อย่างแท้จริง

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ ครูปฐมวัยสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 321 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูปฐมวัยสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 176 คน โดยมีขั้นตอนการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยจากตารางสำเร็จรูปของเครจซี่มอร์แกน (Krejcie & Morgan) โดยการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

ตัวแปรในการวิจัย

ตัวแปรต้น คือ เพศ อายุ ตำแหน่ง ประสบการณ์การทำงาน วุฒิการศึกษา และสาขาที่สำเร็จการศึกษา

ตัวแปรตาม คือ สภาพปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกของครูปฐมวัยสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1

เนื้อหา

การศึกษานี้เป็นการศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกของครูปฐมวัยในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 ปีการศึกษา 2567 ซึ่งประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านครูผู้สอน 2) ด้านการวางแผนการจัดการเรียนรู้ 3) ด้านการจัดการเรียนรู้ และ 4) ด้านการประเมินผลการเรียนรู้

เครื่องมือวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาในการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกของครูปฐมวัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นโดยอิงจากการศึกษาทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เครื่องมือมีความครอบคลุมเนื้อหาตามวัตถุประสงค์การวิจัย และมีความเหมาะสมกับบริบทของกลุ่มเป้าหมาย โดยเครื่องมือแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ วุฒิการศึกษา ตำแหน่ง ประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้ และจำนวนเด็กในห้องเรียน ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบปลายปิด

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัญหาในการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกของครูปฐมวัยใน 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านการวางแผนการจัดประสบการณ์ 2) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 3) ด้านการประเมินผล และ 4) ด้านความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก รวมทั้งสิ้น 37 ข้อ โดยใช้มาตรประมาณค่าแบบมาตราส่วน 5 ระดับ (Likert Scale)

ตอนที่ 3 แบบสอบถามแบบปลายเปิด เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นและเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก

ในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ความครอบคลุมของประเด็น และความถูกต้องของถ้อยคำ แล้วนำข้อเสนอแนะไปปรับปรุงเครื่องมือให้เหมาะสม จากนั้นดำเนินการหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย (Index of Item-Objective Congruence: IOC) ซึ่งอยู่ระหว่าง 0.50–1.00 และนำแบบสอบถามฉบับปรับปรุงไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างนอกประชากร จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น โดยใช้สูตรค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.899 ซึ่งอยู่ในระดับสูง แสดงว่าเครื่องมือมีความเชื่อถือได้ เหมาะสมสำหรับการนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจริง

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามกระบวนการวิจัยที่เป็นระบบและมีลำดับขั้นตอนอย่างชัดเจน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การขออนุญาตเก็บข้อมูล ผู้วิจัยจัดทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ไปยังบัณฑิตวิทยาลัย เพื่อให้มหาวิทยาลัยออกหนังสืออนุญาตอย่างเป็นทางการในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

ขั้นตอนที่ 2 การประสานงานกับหน่วยงานต้นสังกัด ผู้วิจัยยื่นหนังสือขออนุญาตไปยังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 เพื่อขอความอนุเคราะห์ให้ครูปฐมวัยในสังกัด จำนวน 176 คน ตอบแบบสอบถามผ่านระบบออนไลน์ (Google Form) ระหว่างวันที่ 17–21 มีนาคม พ.ศ. 2568

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล เมื่อสิ้นสุดระยะเวลาการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยตรวจสอบความครบถ้วนและความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับคืน เพื่อคัดกรองข้อมูลให้มีคุณภาพพร้อมสำหรับการนำไปวิเคราะห์

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อสรุปสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากข้อเสนอแนะในแบบสอบถามปลายเปิด โดยใช้วิธีการสังเคราะห์ประเด็นสาระสำคัญ เพื่อกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เป็นรูปธรรม

ผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกของครูปฐมวัยสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลกเขต 1

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกของครูปฐมวัยสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลกเขต 1

ด้าน	สภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก	ค่าสถิติ (n = 176)		
		$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1	ด้านความรู้ของผู้สอน	3.73	0.95	มาก
2	ด้านการวางแผนการจัดการเรียนรู้	3.76	0.94	มาก
3	ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	3.80	0.89	มาก
4	ด้านการประเมินผลการเรียนรู้	3.80	0.92	มาก
รวม		3.77	0.93	มาก

จากตารางที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกของครูปฐมวัยสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลกเขต 1 พบว่า สภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกของครูปฐมวัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่า $\bar{x}$ เท่ากับ 3.77 และมีค่า S.D. เท่ากับ 0.93 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีค่า $\bar{x}$ เท่ากับ 3.80 และมีค่า S.D. เท่ากับ 0.89 รองลงมาคือด้านการประเมินผลการเรียนรู้ มีค่า $\bar{x}$ เท่ากับ 3.80 และมีค่า S.D. เท่ากับ 0.92 ด้านการวางแผนการจัดการเรียนรู้ มีค่า $\bar{x}$ เท่ากับ 3.76 และมีค่า S.D. เท่ากับ 0.94) และด้านความรู้ของครูผู้สอน มีค่า $\bar{x}$ เท่ากับ 3.73 และมีค่า S.D. เท่ากับ 0.95 ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าครูปฐมวัยประสบปัญหาในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในทุกมิติในระดับมาก โดยเฉพาะด้านการจัดกิจกรรมและการประเมินผลการเรียนรู้

2. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการแก้ปัญหาการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกของครูปฐมวัยสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 สามารถสรุปได้ดังนี้

2.1 ด้านความรู้ของผู้สอน ควรส่งเสริมความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการ การจัดตั้งชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) และการพัฒนาสื่อหรือคู่มือสำหรับการจัดกิจกรรมอย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งจัดให้มีการนิเทศและให้คำปรึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยสนับสนุนการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านแหล่งออนไลน์ เพื่อพัฒนาครูอย่างยั่งยืน

2.2 ด้านการวางแผนการจัดการเรียนรู้ ควรพัฒนาความเข้าใจในหลักสูตรและมาตรฐานการเรียนรู้ พร้อมทั้งส่งเสริมการเชื่อมโยงเนื้อหากับบริบทของผู้เรียน โดยใช้กระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) ในการวางแผนกิจกรรมที่มีเป้าหมายชัดเจนและเหมาะสมกับความแตกต่างระหว่างบุคคล พร้อมประเมินความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง

2.3 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ควรออกแบบกิจกรรมที่เน้นการลงมือปฏิบัติจริงและสอดคล้องกับพัฒนาการของเด็ก เปิดโอกาสให้เรียนรู้จากสิ่งแวดล้อม ผ่านการเล่น การทดลอง และการมีปฏิสัมพันธ์ เพื่อส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และการเรียนรู้ที่มีความหมาย

2.4 ด้านการประเมินผลการเรียนรู้ ควรพัฒนาความรู้ในการประเมินผลเชิงคุณภาพที่หลากหลายและเหมาะสมกับวัย โดยใช้วิธีการประเมินที่ครอบคลุม เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ และแฟ้มสะสมงาน เพื่อสะท้อนพัฒนาการของเด็กอย่างแท้จริงและใช้ข้อมูลในการปรับปรุงการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ

อภิปรายผล

จากข้อมูลสรุปผลการวิจัย ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกของครูปฐมวัยในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ของครูผู้สอน การวางแผนการจัดการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียนรู้ ซึ่งสะท้อนถึงข้อจำกัดหลายประการในการนำนวัตกรรมจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ไปประยุกต์ใช้ในบริบทของสถานศึกษาในระดับปฐมวัย

1.1 ด้านความรู้ของครูผู้สอน พบว่า ครูปฐมวัยบางส่วนยังขาดความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนโดยตรง ปัญหาที่พบส่วนใหญ่คือการเข้าใจคลาดเคลื่อนเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เช่น การมองว่าเป็นเพียงการปล่อยให้เด็กเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยปราศจากกรอบหรือแนวทางที่ชัดเจน สอดคล้องกับผลการวิจัยของศุภากร รัตนบุตดา และทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน (2567) ที่พบว่า ครูส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการของการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก ทำให้ไม่สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อพัฒนาการของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 ด้านการวางแผนการจัดการเรียนรู้ พบว่า ครูจำนวนมากยังขาดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในหลักสูตรและมาตรฐานการเรียนรู้ รวมถึงการวิเคราะห์ประสบการณ์เดิมของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้การออกแบบกิจกรรมไม่สามารถตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคลได้อย่างเหมาะสม ทั้งยังไม่สามารถกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ที่ชัดเจนและสอดคล้องกับศักยภาพของผู้เรียน ซึ่งอาจนำไปสู่การจัดกิจกรรมที่ไม่เอื้อต่อการพัฒนาทักษะการคิด การวิเคราะห์ และการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติของเด็กอย่างแท้จริง สอดคล้องกับผลวิจัยของยุภาลัย มะลิซ้อน (2563) ที่ระบุว่า การขาดความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรและมาตรฐานการเรียนรู้ส่งผลให้ครูไม่สามารถวางแผนจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับพัฒนาการและความต้องการเฉพาะของเด็กแต่ละคนได้ ซึ่งทำให้กิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดขึ้นไม่สามารถกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้อย่างลึกซึ้งและครอบคลุมทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.3 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า กิจกรรมส่วนใหญ่ยังคงเน้นการถ่ายทอดความรู้แบบเดิม ผ่านการบรรยายหรือกิจกรรมที่จำกัดโอกาสให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติจริง ทั้งในและนอกห้องเรียน ส่งผลให้เด็กขาดประสบการณ์ตรงจากสิ่งแวดล้อมรอบตัว ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการกระตุ้นความสนใจและส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ การขาดกิจกรรมที่เน้นการเรียนรู้เชิงปฏิบัติยังจำกัดโอกาสของเด็กในการเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมกับความรู้ใหม่ รวมถึงการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นทักษะสำคัญในการเตรียมความพร้อมสำหรับอนาคต นอกจากนี้ บทบาทของครูยังคงเน้นการถ่ายทอดความรู้เป็นหลัก มากกว่าการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาทักษะและความคิดสร้างสรรค์ของเด็กอย่างเต็มที่ สอดคล้องกับกฐิ วงศ์วิเชียร และประวีณา เอี่ยมยี่สุน (2564) ที่กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในระดับปฐมวัยที่มุ่งเน้นแต่การถ่ายทอดความรู้โดยตรงจากครู ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมการเรียนรู้แบบพึ่งพา ขาดการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และไม่สามารถสร้างองค์ความรู้จากประสบการณ์ของตนเองได้

1.4 ด้านการประเมินผลการเรียนรู้ พบว่า แนวทางการประเมินของครูบางส่วนยังไม่ครอบคลุมมิติพัฒนาการของเด็กอย่างรอบด้านและต่อเนื่อง ส่งผลให้ไม่สามารถสะท้อนศักยภาพที่แท้จริงของเด็กแต่ละคนได้อย่างชัดเจน อีกทั้งยังขาดการใช้วิธีการประเมินที่หลากหลาย ซึ่งจำเป็นต่อการรองรับความแตกต่างด้านรูปแบบการเรียนรู้และการแสดงออกของเด็กแต่ละคน การประเมินที่ไม่เหมาะสมอาจทำให้ครูไม่สามารถติดตามพัฒนาการของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และขาดข้อมูลที่ใช้ประกอบการวางแผนจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับศักยภาพและความต้องการของเด็กในแต่ละช่วงวัย สอดคล้องกับระย้า คงขาว (2566) ที่กล่าวถึงข้อจำกัดของครูในการประเมินผลตามแนวทางที่เน้นกระบวนการเรียนรู้มากกว่าผลลัพธ์เพียงอย่างเดียว

โดยสรุป ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่าครูปฐมวัยมีความตั้งใจในการจัดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ แต่ยังมีขาดทักษะ ความรู้ ความเข้าใจ และความมั่นใจในการประยุกต์ใช้แนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในบริบทจริง ซึ่งสอดคล้องกับแนวโน้มของงานวิจัยหลายชิ้นที่พบปัญหาคลายคลึงกันในระบบการศึกษาปฐมวัยไทย อันเป็นปัจจัยสำคัญที่ควรได้รับการสนับสนุนและพัฒนาอย่างเร่งด่วน

2. ผลการศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกของครูปฐมวัยสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1

2.1 ด้านความรู้ของผู้สอน ควรมุ่งเน้นการส่งเสริมและพัฒนาความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องของครูอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มจากการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการที่เน้นการประยุกต์ใช้แนวคิดและหลักการของการเรียนรู้เชิงรุกในสถานการณ์จริง พร้อมทั้งส่งเสริมการจัดตั้งชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) เพื่อให้ครูได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์และเรียนรู้ร่วมกันในบริบทของตนเอง นอกจากนี้ ควรจัดทำคู่มือหรือสื่อประกอบการเรียนรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการออกแบบกิจกรรมเชิงรุก ตลอดจนมีการนิเทศ ติดตาม และให้คำปรึกษาเชิงวิชาการอย่างต่อเนื่องโดยผู้เชี่ยวชาญ เพื่อเสริมสร้างความมั่นใจในการจัดการเรียนรู้ และสุดท้าย ควรส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านแหล่งเรียนรู้ออนไลน์และสื่อดิจิทัลที่

เข้าถึงได้ง่ายและหลากหลาย ทั้งนี้เพื่อให้ครูสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน อันจะนำไปสู่การจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

2.2 ด้านการวางแผนการจัดการเรียนรู้ ควรมุ่งเน้นการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยและมาตรฐานการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ ผ่านการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ หรือการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นให้ครูสามารถเชื่อมโยงเนื้อหาในหลักสูตรกับบริบทของผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม รวมถึงสามารถวิเคราะห์ประสบการณ์เดิมของเด็กเพื่อนำไปใช้ในการวางแผนกิจกรรมการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อความแตกต่างระหว่างบุคคล นอกจากนี้ ควรส่งเสริมให้ครูใช้กระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) และการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ที่มีเป้าหมายชัดเจน พร้อมทั้งประเมินความก้าวหน้าในการเรียนรู้ของเด็กอย่างต่อเนื่องและครอบคลุม เพื่อให้สามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีทิศทางและมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับแนวทางการเรียนรู้แบบเชิงรุกที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางอย่างแท้จริง

2.3 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ควรมุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการเรียนรู้จากการถ่ายทอดความรู้แบบเดิมไปสู่การสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง โดยครูควรออกแบบกิจกรรมที่สอดคล้องกับพัฒนาการและความสนใจของเด็กแต่ละคน เปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมรอบตัว ผ่านการสำรวจ ทดลอง เล่นเชิงสร้างสรรค์ และการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม และทักษะการคิดขั้นสูง ควบคู่ไปกับการส่งเสริมการเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับประสบการณ์เดิมอย่างมีระบบ

2.4 ด้านการประเมินผลการเรียนรู้ ควรส่งเสริมให้ครูมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการประเมินผลที่เหมาะสมกับวัยและพัฒนาการของเด็ก โดยเน้นการประเมินเชิงคุณภาพที่ครอบคลุมทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ผ่านวิธีการที่หลากหลาย เช่น การสังเกตพฤติกรรม การสัมภาษณ์ การใช้แฟ้มสะสมงาน และการบันทึกพัฒนาการรายบุคคล

จากผลการศึกษาดังกล่าว สอดคล้องกับงานวิจัยของระย้า คงขาว (2566) ที่เน้นการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกซึ่งให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของผู้เรียน การจัดกิจกรรมที่หลากหลายและเชื่อมโยงกับประสบการณ์ของเด็ก รวมถึงการประเมินผลอย่างรอบด้าน โดยเน้นบทบาทของครูในฐานะผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ มากกว่าการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้เพียงอย่างเดียว ทั้งนี้เพื่อตอบสนองต่อพัฒนาการและความต้องการที่แตกต่างของผู้เรียนในระดับปฐมวัย และสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาเด็กในศตวรรษที่ 21 อย่างแท้จริง

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่องปัญหาและแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกของครูปฐมวัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลในประเด็นต่าง ๆ และอภิปรายผลโดยอ้างอิงถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบข้อค้นพบสำคัญดังต่อไปนี้

ประเด็นที่ 1 สภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกของครูปฐมวัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ครูปฐมวัยยังประสบปัญหาในหลายด้านที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก ได้แก่ ความรู้และความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เช่น การเข้าใจว่าเป็นเพียงการปล่อยให้เด็กเรียนรู้ด้วยตนเองโดยไม่มีกรอบแนวทางที่ชัดเจน ขาดความเข้าใจในหลักสูตรและมาตรฐานการเรียนรู้ ตลอดจนการวิเคราะห์ประสบการณ์เดิมของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้การวางแผนกิจกรรมไม่ตอบสนองต่อความแตกต่างระหว่างบุคคลได้อย่างเหมาะสม อีกทั้งการจัดกิจกรรมยังคงเน้นการถ่ายทอดความรู้โดยครูเป็นศูนย์กลาง มากกว่าการสร้างประสบการณ์เรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง ซึ่งจำกัดโอกาสในการพัฒนาทักษะการคิด วิเคราะห์ และการเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับประสบการณ์เดิม ขณะเดียวกัน การประเมินผลการเรียนรู้อย่างขาดความครอบคลุมในมิติพัฒนาการของเด็ก ขาดความต่อเนื่องและหลากหลายของวิธีการ ส่งผลให้ไม่สามารถสะท้อนศักยภาพของผู้เรียนได้อย่างแท้จริง ซึ่งประเด็นเหล่านี้ล้วนสอดคล้องกับผลวิจัยก่อนหน้านี้ และสะท้อนถึงความจำเป็นในการพัฒนาศักยภาพครูปฐมวัยอย่างเป็นระบบเพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

ประเด็นที่ 2 แนวทางการแก้ปัญหาการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกของครูปฐมวัย

จากการศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก พบว่า ควรมุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพครูอย่างรอบด้าน โดยด้านความรู้ของผู้สอนควรจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ ส่งเสริมการจัดตั้งชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และจัดทำสื่อการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมเชิงรุก พร้อมทั้งมีระบบนิเทศและการให้คำปรึกษาอย่างต่อเนื่อง ควบคู่กับการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านสื่อดิจิทัล ด้านการวางแผนการจัดการเรียนรู้ควรเน้นให้ครูเข้าใจหลักสูตรและสามารถเชื่อมโยงเนื้อหากับบริบทของผู้เรียน รวมถึงการใช้กระบวนการคิดเชิงออกแบบ เพื่อออกแบบกิจกรรมที่มีเป้าหมายชัดเจน ด้านการจัดกิจกรรมควรเปลี่ยนจากการถ่ายทอดความรู้แบบเดิมสู่การสร้างประสบการณ์ผ่านการลงมือปฏิบัติจริงที่สอดคล้องกับพัฒนาการและความสนใจของเด็ก และด้านการประเมินผลการเรียนรู้ควรใช้วิธีการที่หลากหลายและครอบคลุมทุกมิติพัฒนาการของเด็ก เพื่อให้สามารถสะท้อนศักยภาพและวางแผนการพัฒนาได้อย่างเหมาะสมและต่อเนื่อง

จากแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกที่เสนอแนะ แสดงให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องอาศัยความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และเจตคติของครูที่พร้อมปรับเปลี่ยนบทบาทให้เหมาะสมกับพัฒนาการและบริบทของผู้เรียน โดยมีการวางแผนและประเมินผลที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัยครั้งนี้คือการจำแนกลำดับความสำคัญของปัญหาในแต่ละมิติอย่างเป็นระบบ โดยเน้นย้ำว่าการจัดกิจกรรมและการประเมินผลเป็นจุดอ่อนสำคัญที่ควรได้รับการพัฒนาเป็นอันดับแรก ซึ่งข้อมูลดังกล่าวสามารถใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบาย พัฒนาหลักสูตร และออกแบบการอบรมครูอย่างตรงจุด อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยก่อนหน้านี้ในบริบทของประเทศไทย และนำไปสู่การพัฒนาเครื่องมือประเมิน

ภาวะความพร้อมของครู รวมถึงเป็นจุดเริ่มต้นในการสร้างโมเดลการอบรมที่เหมาะสมกับบริบทไทย อันจะเป็นประโยชน์ต่อการยกระดับคุณภาพการศึกษาปฐมวัยในระดับชาติอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ส่งเสริมการพัฒนาอย่างเป็นระบบ: หน่วยงานต้นสังกัดควรกำหนดนโยบายสนับสนุนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในระดับปฐมวัยอย่างชัดเจน พร้อมทั้งจัดสรรทรัพยากรและงบประมาณที่เพียงพอเพื่อพัฒนาศักยภาพครูในทุกมิติ
2. กำหนดแนวทางการนิเทศติดตามที่เป็นรูปธรรม: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรมีแนวทางในการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่ชัดเจน ครอบคลุม และเน้นการให้คำปรึกษาเชิงวิชาการอย่างต่อเนื่อง
3. สนับสนุนการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้: ควรส่งเสริมให้เกิด “ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ” อย่างกว้างขวาง เพื่อให้ครูมีพื้นที่ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนาตนเองร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. อบรมและพัฒนาครูอย่างต่อเนื่อง ควรมีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการที่เน้นการประยุกต์ใช้ Active Learning ในสถานการณ์จริง และสอดคล้องกับบริบทของครูปฐมวัย
2. จัดทำคู่มือ/สื่อประกอบการจัดกิจกรรม พัฒนาคู่มือการจัดกิจกรรมเชิงรุกที่เข้าใจง่าย ใช้งานได้ง่าย เพื่อเป็นเครื่องมือช่วยเหลือครูในการออกแบบกิจกรรม
3. ใช้กระบวนการคิดเชิงออกแบบในการวางแผน ส่งเสริมให้ครูใช้ Design Thinking ในการออกแบบแผนการจัดประสบการณ์ เพื่อให้ตอบโจทย์ความแตกต่างของผู้เรียน
4. ปรับรูปแบบกิจกรรมสู่การลงมือปฏิบัติจริง ส่งเสริมให้ครูเปลี่ยนบทบาทจากผู้ถ่ายทอดเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ โดยจัดกิจกรรมที่ให้ได้สาระ ทดลอง และลงมือทำจริงอย่างมีความหมาย
5. พัฒนาการประเมินผลแบบองค์รวม ควรให้ความรู้แก่ครูในการใช้วิธีการประเมินที่หลากหลาย ครอบคลุมทุกพัฒนาการ ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

1. ศึกษารูปแบบการพัฒนาครูแบบจำเพาะเจาะจง ควรมีการศึกษารูปแบบการพัฒนาครูที่สามารถยกระดับความรู้ความเข้าใจด้าน Active Learning ได้อย่างมีประสิทธิภาพในระดับปฐมวัย
2. วิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน ควรมีการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่ศึกษาแนวทางการจัดกิจกรรมเชิงรุกที่ส่งผลต่อการพัฒนาการเด็กจริงในสถานศึกษา เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ที่สามารถนำไปใช้ได้จริง
3. ศึกษาอุปสรรคเชิงลึกและแรงจูงใจของครู ควรศึกษาปัจจัยด้านทัศนคติ เจตคติ และแรงจูงใจที่มีผลต่อความพร้อมในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูปฐมวัย

บรรณานุกรม

- บงกชรัตน์ ภูวันนา, บงกชกร ศุภเกษร และธณชัย ภูวันนา. (2566). การจัดการเรียนรู้เชิงรุก: การสร้างแรงบันดาลใจและเพิ่มพูนทักษะของผู้เรียนในกระบวนการเรียนการสอน. *วารสารบวรสหการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์*, 4(2), 216–227.
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และเพียว ยินดีสุข. (2561). การเรียนรู้เชิงรุกแบบรวมพลังกับ PLC เพื่อการพัฒนา. *โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*.
- พุฒิตาพร ใจดี. (2565). การบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์การทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินี้พื้นฐานด้านภาษาอังกฤษ (O-NET) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 (การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยนเรศวร. NU Intellectual Repository. <http://nuir.lib.nu.ac.th/dspace/handle/123456789/5510>
- ภุริ วงศ์วิเชียร และประวีณา เอี่ยมยี่สุน. (2564). รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ในหลักสูตรปริญญาตรีด้านศิลปวัฒนธรรมของสถานศึกษาสังกัดกระทรวงวัฒนธรรม. *วารสาร มจร.อุบลปริทรรศน์*, 6(3), 599–616.
- ยุภาลัย มะลิซ้อน. (2563). การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. DSpace at Mahasarakham University. <http://202.28.34.124/dspace/handle123456789/1108>
- ระย้า คงขาว. (2566). การศึกษาผลการนิเทศติดตามการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ของครูผู้สอนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย โดยใช้รูปแบบการนิเทศแบบชี้แนะและการเป็นพี่เลี้ยง (Coaching and Mentoring). สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย.
- ศัจจิตพิทย์ ตาลพันธ์, เอกราช โฆษิตพิมานเวช และกนกอร สมปราษฎ์. (2566). การจัดการเรียนรู้เชิงรุก. *วารสาร มณีเชษฐาราม วัดจอมมณี*, 6(5), 642–656.
- ศิริมา ปุรินทรภิบาล และเกศินี ชัยศรี. (2567). ปัญหาการจัดการเรียนการสอนภาษาฝรั่งเศสเชิงรุกในโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคใต้. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี*, 18(1), 1-26.
- ศุภากร รัตนบุตดา และทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน. (2567). การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาพสินธุ์ เขต 1. *วารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์*, 8(1), 135–145.
- สุรียนต์ กัลยาณี. (2566). การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เพื่อพัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1.